

LES GOLFES**"Anar al cine els dissabtes i els diumenges". El cinema d'entreteniment als anys 50****El segle XX: la irrupció de la indústria del cinema**

El 28 de desembre de 1895, els germans Lumière van donar a conèixer el seu cinematògraf al *Salon Indien* del *Grand Café* de París on van projectar les primeres imatges de cine filmades a Lió. La publicitat que acompanyà aquella presentació de l'invent de nom *Cinématographe Lumière* deia: *Aquest aparell inventat per MM. Auguste i Louis Lumière, permet recollir, en sèries de proves instantànies, tots els moviments que durant cert temps se succeeixen davant de l'objectiu, i reproduir a continuació aquests moviments projectant, a mida natural, les seves imatges sobre una pantalla i davant d'una sala sencera*¹.

L'escepticisme amb què van ser acollides les paraules, ràpidament van donar pas a l'entusiasme, la incredulitat, la por o l'admiració. Els primers *espectadors* d'aquella primera *sala de cinema* improvisada tornaven captivats a veure aquell espectacle, i la ciutat de París es rendia davant la màgia del nou giny i de les imatges projectades.

La curiositat que despertà la novetat tècnica del cinematògraf aviat va cedir el protagonisme a les històries filmades. La gent tenia la possibilitat de veure persones, situacions o paisatges, alguns aliens a la seva realitat quotidiana, i s'estremia davant d'un tren que semblava que

¹ Gubern, R. *Historia del cine*. Barcelona: Ed. Lumen, 1998, p. 23

se'ls venia a sobre. Les primeres filmacions amb el cinematògraf reforçaven l'era de la imatge inaugurada per la fotografia. Amb les *imatges vives*, en moviment, arribà la irrupció del cinema.

Els primers exhibidors de pel·lícules recorrien pobles i ciutats buscant espectadors disposats a deixar-se captivar per aquells personatges i aquelles històries que se succeïen a la pantalla. El cinema mut va facilitar l'expansió, les imatges acompanyades de música eren un llenguatge comprensible per a tothom. Ja des dels seus inicis el cinema es va convertir en un esdeveniment lúdic i va mostrar ràpidament el seu potencial productiu. El pas de la indústria artesanal de les primeres filmacions i de la seva exhibició ambulat a les primeres societats cinematogràfiques europees i americanes va ser qüestió de temps.

Aviat es van obrir les primeres sales de projecció i eren els espectadors els que hi acudien. Les programacions s'havien de renovar per garantir el públic. Apareixen els productors, els distribuïdors, els guionistes, els directors, els muntadors, els actors... Anys més tard, arribaria el so a les pantalles i, més endavant, el color.

En els diferents països es començaven a produir pel·lícules i sorgeixen diferents gèneres - *westerns*, musicals, drames, ciència-ficció, terror, aventura, negre - així com diferents estils i escoles - expressionista, simbòlica, realista - reflex de la societat del moment. Però, sens dubte, van ser les companyies nord-americanes les que van esdevenir productores d'entreteniment. Les seves produccions travessaven fronteres i s'imposaven en la incipient indústria del cinema, sobretot davant d'una Europa sacsejada pels desastres de la guerra. Des de les primeres projeccions fílmiques que sorprenien arreu del món i que,

lentament, arribaven a totes les capes socials, fins a les últimes estrenes que tots podem veure anunciades als multicines actuals han passat més de cent anys de cinema i, sobretot, més de cent anys de referents nord-americans. *Paramount Pictures*, *Twentieth Century-Fox*, *Warner Bros*, *Columbia* i *Metro-Goldwyn-Mayer* van ser les companyies cinematogràfiques que van assentar les bases de la indústria del cinema a Hollywood a la primera meitat del segle XX².

"El cine arriba a Andorra"

Els anys 30, anar al cine era un entreteniment per als habitants de moltes ciutats americanes i europees i les sales de cinema eren ja un espai de divertiment més. A Andorra, el *Valira* és el primer cine que recorda la gent que va viure aquells anys. L'any 1934, a Escaldes començava a funcionar l'Hotel Valira i, amb ell es posava en marxa la primera sala de cinema, davant l'expectació d'un públic desitjós de deixar-se embolcallar per les històries de cine. Amb el temps altres cinemes es van obrir a tot Andorra: el *Principal*, a un hotel de Sant Julià, el *Principat*, el *Modern*, *Les Valls* o el *Casal del Centre* a Andorra la Vella³, el *Cristall* i el *Coliseum*, a un hotel, a Escaldes, el *Concòrdia* al Pas de la Casa o el *Royal* a Encamp.

"Alguna vegada anàvem al cine a Andorra... Aquí a Sant Julià van fer un cine que va durar... a l'Hotel *Principal* tenien el cine i feien pel·lícules però maquíssimes, totes aquelles de l'època *Casablanca*... Anàvem, ja

² Parkinson, D. *Historia del cine*. Barcelona: Ed. Destino, 1998

³ En aquest cine, entre altres activitats, s'exhibien pel·lícules censurades tant a Espanya com a França que convocaven un nombrós públic forà. L'any 1970, una ordre judicial va posar fi a aquest tipus de projecció i va tancar la sala.

de petitets, què et diré, de set o vuit anys ja teníem el cine, però un cine bastant bé, una sala com a cine... Devia ser de les poques d'Andorra, a Andorra n'hi devia haver un altre potser. Ah! El cine *Valira* clar, allò era el supercine. Jo el conec ja de quan, què et diré, doncs setze-disset anys meus....” .

(Dona, 62 anys, de Sant Julià de Lòria)

Els anys 50, anar al cine ja era una activitat de cap de setmana a una Andorra que començava a créixer a un ritme vertiginós i es mostrava a l'exterior com un atractiu destí turístic.

“Anar al cine els dissabtes i els diumenges”

El ritme de vida de l'Andorra agrícola i ramadera s'obre a un incipient turisme comercial i incorpora nous patrons de vida que transformen molts aspectes de la quotidianitat, com “anar al cine els dissabtes i els diumenges”. Els anys 50, els films d'entreteniment de les grans productores nord-americanes⁴ inundaven les sales de projeccions de ciutats i pobles, també les d'Andorra. Pel·lícules com *El gran secreto* protagonitzada per Robert Taylor i Eleanor Parker dels estudis de la *Metro-Goldwyn-Mayer* o *El misterio de una desconocida* interpretada per Alan Ladd i Donna Reed, un film de la Paramount, són dos exemples del tipus de cinema que s'exhibia al país. Pel·lícules d'acció, d'intriga, drames, comèdies, musicals... en definitiva històries d'altres que

⁴ Els anys 50, la indústria del cine va patir una crisi econòmica. L'aparició de la televisió que convocava a la gent front l'aparell i la por a les llistes negres dels dirigents polítics nord-americans que castigaven a aquells sospitosos (actors, guionistes, directors...) de adoptar actituds anti-americanes van propiciar el conreu de gèneres com la comèdia, el drama o l'acció aparentment sense transcendència social.

arribaven a tot arreu creant un món d'entreteniment comú. L'èxit de moltes pel·lícules es basava en la popularitat dels actors. Les estrelles del cel·luloide esdevenien models devocionals, les seves vides, dins i fora de la gran pantalla, eren conegudes per tothom i un món llunyà s'apropava a través de les pantalles.

Amb l'aparició del cinema s'inicià també la polèmica sobre la seva influència. Però va ser amb l'expansió de les sales de projecció quan es qüestionà l'impacte d'algunes pel·lícules sobre el públic, especialment el més jove. L'any 1951, els menors de 15 anys no podien assistir a les projeccions de pel·lícules *no aptas para menores*. La censura practicada tant pels països productors de cine com pels països receptors generava una gran quantitat de pel·lícules aptes per a tot tipus de públic que arribaven als cinemes públics⁵. En aquells anys no tothom tenia cotxe, però ja hi havia els taxis.

"Els *taxis*, els dies que fèiom més quartos era el diumenge, perquè hi havia molt poca gent que tinguessi cotxe i, clar, tots cap al cine a Andorra, com que no hi havia tele o a comprar o el que sigui. Pues els diumenge fèiom els diners. I ara, els diumenges fixeu-s'hi com passen els cotxes de línia... Allavors, tothom, els diumenges, anava al cine a Escaldes. I llavors amb el taxis: que vas cap al cine? Anàvom mirant a veure aquell que agafava més clients. Si podies emplenar el cotxe... perquè hi pujava molta gent. És clar, aquí, a Sant Julià, n'hi havia un de cine però després es va tancar. I llavors tothom anava al cine dalt.

⁵ L'any 1973 a les Valls hi ha sis cinemes públics assenyala R. Fiter (1973) *Legislació administrativa*, Andorra, Ed. Casal i Vall.

Infinitat de gent. Carregaven unes carretades de gent a les festes majors, a les sortides del cine...”.

(Home, 75 anys, de Sant Julià de Lòria)

Els caps de setmana, cinemes com el *Valira* a Escaldes o com el *Principat* i el *Modern* a l'avinguda Meritxell atreïen gran quantitat de públic fins a les seves portes, desitjosos de veure una *estrena*. Els dissabtes, amb una sessió única a les 22:00 hores, i els diumenges, amb sessions a les 16:30 i les 22:00 hores, eren els dies que la gent, especialment els més joves més receptius als nous hàbits, es trobaven a les portes del cinema, compraven el tiquet d'entrada i s'acomodaven, amb l'ajuda de l'acomodador, en les cadires de fusta de la sala. Es passaven dos films. Si una de les pel·lícules era de llarg metratge, es projectava junt amb documentals. Això sí, lluny de les grans ciutats, les pel·lícules de gran èxit a les “cartelleres” internacionals arribaven a Andorra amb “un cert retràs”.

Aquelles primeres sales, algunes s'han mantingut fins no fa massa temps, han estat substituïdes per altres més còmodes amb mitjans tècnics més moderns que ofereixen millor imatge i so, però tant les pel·lícules que s'exhibien abans com les que podem veure ara formen part d'una mateixa història, la història del cine. I si la màgia del cinema ens permet viatjar en el temps i en l'espai i ser espectadors d'històries passades, presents, inventades, somniades, viscudes... la seva màgia també radica en el fet que ens permet gaudir de les mateixes pel·lícules que van veure i emocionar la gent al llarg del segle XX. I és que la cinematografia no deixa de ser un mirall de l'entorn que la produeix, la forma d'expressió d'una societat.

La memòria cinematogràfica

Sens dubte, l'arribada del segle XX va significar la irrupció de la indústria de la imatge que ha desenvolupat una narrativa específica i ha assentat les bases d'una comunicació audiovisual que avui dia ens fa l'efecte de quotidiana. La immediatesa de la imatge i del so sembla haver eclipsat el poder evocador de les paraules escrites sobre el paper. El cinema - les pel·lícules - és un constructor de la memòria col·lectiva. Crea històries que en el moment que es projecten esdevenen compartides. Però el cinema també introdueix la forma de vida dels *altres*, models de comportament, hàbits... És per això que el cinema i tot allò que l'envolta ha esdevingut un patrimoni col·lectiu. Aquests fulletons publicitaris de les pel·lícules d'estrena com *El gran secreto* o *El misterio de una desconocida*, destinats a captivar la gent són fragments del passat recent, que ens parlen de com es vivia fa quaranta-cinc anys, en certs aspectes, no tan diferent d'ara.

Isabel de la Parte
Àrea de Recerca Històrica
Ministeri de Turisme i Cultura